

Н.Д. Бондар, м. Вінниця, Україна,

nataha_bond@ukr.net

N.D. Bondar, Vinnytsia, Ukraine

УДК 378:81'243:004(045)

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вступ. Серед психолого-педагогічних проблем вищої школи проблема формування та розвитку позитивної мотивації студентів є найбільш значущою, оскільки високий рівень мотивації є одним з найбільш дієвих засобів підвищення ефективності і якості навчального процесу. Отже, питання про мотивацію є одночасно питанням про якість навчальної діяльності. Мотиви навчальної діяльності значною мірою визначають ставлення студента до розв'язання поставлених перед ним професійних завдань, створюють передумови ефективності та результативності їхньої професійної діяльності (2, с. 11).

Важливою особливістю формування позитивної мотивації студентів економічних спеціальностей щодо вивчення іноземної мови є необхідність створення викладачем у процесі навчання цієї дисципліни таких умов, щоб навчальний процес максимально наближався до їхньої майбутньої професійної діяльності. Трансформація навчальної діяльності в професійну означає не просто заміну одного типу діяльності на інший, а зміну самої позиції особистості, яка зі споживача інформації перетворюється на її здобувача і користувача.

Інформатизація суспільства є сьогодні однією з основних умов, яка визначає подальший розвиток нових технологій навчання. Попит на висококваліфікованих фахівців, здатних у своїй професійній діяльності самостійно приймати рішення, швидко та гнучко адаптуватися до

різноманітних виробничих ситуацій вимагає від системи вищої освіти нових педагогічних технологій навчання, які б задовольнили потребу в неперервній освіті. Традиційні підходи до організації навчального процесу, традиційні засоби навчання, які в своїй переважній більшості орієнтовані на аудиторну форму організації навчального процесу виявилися неспроможними при вирішенні проблеми професійно спрямованої підготовки сучасних фахівців. Завдання сучасної системи вищої освіти полягає, перш за все, у створенні специфічних умов, які б забезпечили можливості для формування знань і навичок, котрі «з одного боку, можна енергійно і ефективно використовувати для подальшого розвитку науки, техніки, культури та для виявлення величезного потенціалу комп'ютерних технологій, а з іншого боку, ці знання і навички повинні стати гарантом суверенізації особистості заради якнайповнішої реалізації творчих ресурсів людини».

У традиційній практиці навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей фактор мотивації все ще недостатньо враховується як при розробці навчальних планів та програм, відборі навчального матеріалу, створенні методичних розробок і посібників, так і в реалізації конкретних педагогічних технологій. Існуюча практика викладання іноземної мови в економічних ВНЗ потребує модернізації.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності використання дистанційних технологій в процесі навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей.

Досліджуючи питання підготовки висококваліфікованих фахівців, Є.С. Полат наголошує на створенні умов, виконання яких забезпечить можливість залучення кожного студента до активного пізнавального процесу, свідомого застосування отриманих знань на практиці, організації співпраці для вирішення різноманітних проблемних ситуацій, а також надасть вільного доступу до необхідної інформації в інформаційних центрах. Фахівець стверджує, що створення таких умов є завданням не стільки змісту освіти, скільки технологій навчання (11, с. 118).

Аналіз науково-педагогічних досліджень свідчить про значну увагу науковців до проблеми впровадження дистанційних технологій з метою підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Питання технологій навчання розглядали такі вчені, як А. Алексюк (1), Р. Гуревич (3), П. Дмитренко, Ю. Пасічник (4), В. Кухаренко (6), Н. Ничкало (7), В. Олійник (9), О. Пехота (10), С. Сисоєва (12).

Вищевказане дозволяє стверджувати, що проблема розробки інноваційних технологій в освіті, а також дидактичних основ їх впровадження залишається актуальною та потребує ретельних досліджень, а також сприяє розвитку та активному впровадженню дистанційного навчання як одного з перспективних напрямів забезпечення неперервної освіти, яка базується на широкому використанні засобів сучасних інформаційних технологій. Саме вони дозволять найефективнішу реалізацію всіх можливостей, закладених у нових педагогічних технологіях навчання.

Пріоритетним напрямом іншомовної професійно спрямованої підготовки фахівців економічних спеціальностей є використання інтерактивних, комунікативних та інформаційних технологій, які забезпечують доступ до іншомовної фахової інформації в світових наукових центрах, бібліотеках, що, в свою чергу, створює умови як для самоосвіти і підвищення кваліфікації майбутніх фахівців так і для формування позитивної мотивації студентів.

Використання дистанційних навчальних технологій з метою організації поглибленого професійно спрямованого викладання іноземної мови забезпечує індивідуалізацію процесу становлення фахівця, спонукає до самостійної роботи, формує інформаційну культуру, сприяє оволодінню засобами інформаційних технологій з метою їхнього використання для отримання та опрацювання професійно спрямованої інформації. Слід зазначити, що проблема використання дистанційних технологій навчання при навчанні професійно спрямованій іноземній мові в економічних вищих навчальних закладах є малодослідженою.

Останніми роками серед педагогічної громадськості викликає значний інтерес часто згадуване та широко обговорюване поняття дистанційної освіти. Зацікавленість дистанційною освітою підігривається повідомленнями про динамічне зростання системи дистанційної освіти (ДО) закордоном. Саме поняття ДО запозичене з англійської мови і практики освіти Великої Британії, Канади і особливо США, де не тільки поняття Distance Education, а й аббревіатура DE, що походить від цих слів, набули сталого значення й не вимагають розшифрування. В зарубіжній практиці поняття ДО охоплює найрізноманітніші моделі, методи й технології навчання, під час якого педагог і учень просторово розділені, знаходяться у різних місцях (класах, школах, училищах, регіонах, містах і навіть країнах). При цьому стають необхідними деяке середовище або засоби, за допомогою яких відбувається спілкування викладача та студента (3, с.250).

Такими засобами можуть бути: друквані або письмові матеріали, що пересилаються звичайною поштою або факсом; телефонна мережа; аудіо та відеозаписи, навчальне радіо та телебачення (а також кіно); інтерактивні програмовані навчаючі засоби, комп'ютерні навчаючі програми; локальні та глобальні комп'ютерні мережі.

Розглянемо детальніше поняття ДО, а також спектр його можливостей. Дистанційна освіта – це практика, яка зв'язує викладача, студента, а також джерела, розміщені в різноманітних географічних регіонах, за допомогою спеціальної технології, що дозволяє здійснювати взаємодію. Остання може забезпечуватись різними способами, наприклад, обмін друкваними матеріалами за допомогою пошти й телефаксу, аудіоконференція, комп'ютерна конференція, відеоконференція.

Можна визначити ДО як освіту, що характеризується п'ятьма головними моментами: наявність викладача і студента і, як мінімум, існування домовленості між ними; просторова роздільність викладача і студента; просторова роздільність студента та навчального закладу; двохспрямована

взаємодія студента і викладача; підбір матеріалів, призначених спеціально для ДО.

Це визначення охоплює низку форм навчання – від заснованих на друкованих матеріалах, коли спілкування здійснюється поштою й телефоном, до двохсторонніх відеокурсів, коли викладач і студент «зустрічаються» на телевізійних екранах.

В основному, в ДО є два підходи забезпечення підтримки навчання — розширення та трансформація. Ці підходи можна описати таким чином. Модель розширення має місце тоді, коли викладач веде урок, який технологічно мало відрізняється від традиційного, розширюючи його до інших просторових і часових рамок. Діяльність педагога, сукупність навчальних матеріалів, навчальне середовище дозволяють імітувати ситуацію навчання в умовах кабінету, а також компенсувати втрачені канали спілкування та одержання навчальної інформації. Така модель навчання передбачає перетворення лекції й наступного обговорення в кабінеті в індивідуальні навчальні матеріали.

Модель трансформації характеризує такі форми організації ДО, які не імітують традиційне навчання, а становлять щось нове, специфічно пов'язане з технологіями зв'язку викладачів та учнів, що використовуються в навчальному процесі.

Програми ДО не обов'язково становлять приклади точної відповідності певній моделі, однак знання відмінностей між моделями важливе для розуміння проблем психологічного та педагогічного лаштунків, з якими зіткнулась ДО. Разом з новими методами й технологіями навчання ДО привносить у теоретичну педагогіку й освітню практику нові поняття і терміни, до яких в першу чергу відносяться такі: віртуальний клас (група); підтримка навчання (підтримка учнів); навчальні телекомунікаційні проекти; зворотний зв'язок; діалогова технологія; комп'ютерний зв'язок; телеконференція; координатор, модератор, телекомунікаційного проекту (телеконференції) (3, с. 252).

Зміст поняття технологій навчання розкривається в роботах багатьох вчених, проаналізувавши які А. Алексюк зазначає, що в переважній своїй

більшості вони не враховують та не включають в себе таку особливість як можливість розділу процесу навчання на процедури та операції. За А. Алексюком, для того, щоб будь-яка діяльність отримала право називатися технологією, необхідно, щоб вона була планомірно розділена на елементи, які реалізуються в певній послідовності. Засоби дистанційної освіти з точки зору їх особливостей, дають змогу технологізації навчального процесу. Технологія дистанційного навчання може виступати в двох формах, а саме, програм, які містять операції та діяльності, яка вибудовується згідно з програмою. Вищевикладене дозволило вченому визначити технологію дистанційного навчання як систему, яка включає в себе методи, засоби та форми навчання а також спосіб їх відтворення з метою досягнення цілей навчання. Поняття «технологія навчання» повинно також включати в себе наявність миттєвого зворотного зв'язку (1, с. 205).

Досвід поглибленого викладання професійно спрямованої іноземної мови дозволив нам створити власну навчально-методичну концепцію. Технологія навчання цієї дисципліни ґрунтується на іншомовному спілкуванні, використанні сучасних технічних засобів навчання, застосуванні дистанційних та інтерактивних технологій.

Специфіка викладання іноземної мови професійного спрямування базується на принципі мовленнєвої активності студентів, принципі функціональності, принципі мовної комунікативної діяльності, науковості, свідомості, систематичності та наочності. На особливу увагу заслуговують принципи індивідуальної освітньої траєкторії, принципи організації самостійної роботи та індивідуалізації і диференціації навчання (8, с. 129).

При вивченні дисципліни «English for specific purposes» актуальним є принцип поетапно-концентричної організації навчального процесу, який є основним принципом при навчанні професійно спрямованої іноземної мови студентів економічних спеціальностей. Дидактика розглядає проблему ефективності навчання як ступінь наближення до дійсності чи до необхідного результату. Можна стверджувати, що це є відношенням рівня діяльності до

ступеня наближення до кінцевої мети. За таких умов доцільно розглянути модель оволодіння іншомовним спілкуванням в іншомовному середовищі, коли процес навчання йде від рівня діяльності через рівень мовленнєвих дій до рівня мовленнєвих операцій. В наших умовах природне іншомовне професійно спрямоване середовище адекватно замінюється іншомовним професійно спрямованим навчальним середовищем, яке забезпечується засобами інформаційно-комунікаційних технологій і визначається як комплекс програмних засобів та представлення знань, які забезпечують самостійну навчальну діяльність. Це дозволяє частково зняти проблему нестачі навчального часу. Отже, застосування технологій дистанційного навчання дозволяє створити умови не лише для вивчення основного матеріалу курсу, але й отримати додаткову професійно спрямовану іншомовну інформацію. Основним завданням викладача за таких умов є забезпечення концептуального зв'язку аудиторного та віртуального навчального простору. А це, в свою чергу, відповідає принципу створення неперервної освіти, тобто поєднання очного та дистанційного навчання.

Одним із важливих етапів застосування дистанційних технологій навчання при вивченні професійно спрямованої іноземної мови є тестування, яке доцільно проводити в процесі вивчення основного матеріалу. За О. Крюковою, у відповідності до поетапної структурної навчальної діяльності тестування має три етапи: відтворення, трансформування та перекодування іншомовної інформації. В процесі навчання є можливість перескакувати через етапи. Таке тестування може бути використано як підсумкові тести при підсумковому вивченні матеріалу, а також як вхідні з метою самооцінювання (5, с. 95).

Для формування позитивної мотивації щодо вивчення іноземної мови майбутніми економістами ми розробили навчальний дистанційний курс «Іноземна мова» на базі Інтернет-платформи Moodle. За допомогою цього курсу студенти мають змогу переглядати весь матеріал, який дає викладач на лекційних і практичних заняттях впродовж всього навчання; друкувати його, за

необхідністю; виконувати домашнє завдання та самостійну роботу; відпрацьовувати пропущені заняття.

Навчальний дистанційний курс «Іноземна мова» має на меті формування іншомовної комунікативної, інформаційної, професійної та навчально-пізнавальної компетентності майбутніх фахівців, що передбачає: засвоєння термінологічного апарату сфери лінгвокраїнознавства, економіки, торгівлі й туристичного бізнесу, уміння ним користуватися для академічних і професійних потреб; розвиток навичок усного (діалогічного й монологічного) мовлення, письма, функціонального читання, формування вмій складання анотацій та реферування іншомовних текстів фахової тематики; поглиблення розуміння іншомовних соціокультурних реалій, знання й адекватне тлумачення різних зразків мовної поведінки, уміння адекватно реагувати й діяти в професійних і побутових контекстах полікультурного середовища.

Дистанційний курс розбито на окремі розділи, які містять такі компоненти:

Розділ 1. Методичні рекомендації щодо роботи з курсом, які містять інструкцію особливостей роботи з курсом у період дистанційного навчання.

Розділ 2. Програма і робоча навчальна програма курсу «Іноземна мова».

Розділ 3. Тематичні плани та критерії оцінювання.

У темах, передбачених тематичними планами, навчальний матеріал розподілено за заняттями. Для кожної групи визначено обсяг завдань на кожне заняття, виконання яких передбачає: опрацювання нового лексичного матеріалу (тем) із подальшими лексичними вправами; повторення граматичних тем із подальшим виконанням граматичних вправ і тестів, поданих в розробці заняття.

Виконані завдання оцінюються відповідно до зазначених критеріїв.

Розділ 4. Список рекомендованої літератури. Глосарій. У даному розділі розміщено перелік необхідної літератури для використання в процесі опрацювання нового матеріалу та для виконання самостійної роботи.

У розділі 5. «Плани та завдання до лекційних і практичних занять» кожна тема, зазначена в тематичному плані, розташована в окремій папці, назва якої відповідає темі та має назву групи (наприклад папка «Economics»). Кожна пака

містить файл (файли), в яких визначені завдання до кожного практичного заняття; назва файлу відповідає номеру заняття (наприклад, файл «Lesson 1»). Порядок виконання завдань, їхнє оцінювання та спосіб співпраці з викладачем прописано в плані кожного практичного заняття.

Тестові завдання подано в розділі 5. «Плани та завдання до лекційних і практичних занять». Назва тесту відповідає темі та номеру практичного заняття (наприклад «Test 1»). Вказівки щодо виконання тестів в on-line режимі, а також завдань, що вимагають відповіді через приєднані файли, подані в плані відповідного практичного заняття. Зміст тестів та індивідуальних завдань ґрунтується на матеріалі занять, що вимагає його попереднього опрацювання.

Розділ 6 містить методичні рекомендації та завдання до самостійної роботи студентів. Викладач оцінює виконання самостійної роботи студентів відповідно до критеріїв, зазначених у розділі 3.

Розділ 7. Індивідуальні завдання для відпрацювання пропущених занять. Студенти, які пропустили заняття з певної причини, мають змогу відпрацювати його в on-line режимі. Після проходження тестів друкується протокол відпрацювання і передається на перевірку викладачеві, який виставляє бал відповідно до розроблених критеріїв.

Розділ 8. Тестові завдання для самоконтролю за темами розроблено викладачем для самоперевірки знань студентів після кожної теми. Завдання включають як лексичні так і граматичні тести для самоконтролю.

Розділ 9 містить програмні питання до заліку або екзамену з дисципліни «Іноземна мова».

Розділ 10. Граматичні завдання. Даний розділ містить матеріали до кожної з граматичних тем, передбачених тематичним планом дисципліни.

У розділі 11 надано перелік тем і питань для заліку і екзамену з дисципліни «Іноземна мова».

Розділ 12 є останнім розділом і включає в себе мультимедійні матеріали курсу, а саме: презентації, аудіо та відео записи, які використовуються для формування комунікативної та професійної компетентностей (2, с. 21).

Використовуючи мережу Інтернет, студенту доводиться обирати власну траєкторію навчання. Студент, виходячи з власних можливостей, обирає швидкість роботи, має достатньо часу для адаптації до інформаційного середовища та ознайомлення з додатковою фаховою інформацією.

Висновки. Дистанційні технології володіють значним потенціалом у формуванні позитивної мотивації щодо вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей, оскільки вони сприяють розвитку у фахівців здатності здобувати знання з різних джерел інформації, зокрема й пізнавальних; умінню оцінювати та пояснювати виникаючі проблемні ситуації; умінню користуватися рідною та іноземними мовами; здатності застосовувати знання й інформаційну грамотність; володінню професійною термінологією та відповідними прийомами професійного спілкування та здатності до їх застосування на практиці; умінню орієнтуватися в інформаційному просторі; володінню інформаційними технологіями.

Успішність та якість дистанційного навчання значною мірою залежать від ефективності організації занять, методичної якості матеріалів, а також керівництва, майстерності педагогів, які беруть участь у цьому процесі.

Література:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми. – К.: Либідь, 1998. – 558 с.
2. Бондар Н. Д. Методичні рекомендації до самостійної роботи «Формування компетентностей менеджерів сфери туризму (на прикладі гуманітарних дисциплін)» для студентів ОС «Бакалавр» напрямів підготовки 6.030601 «Менеджмент», 6.140103 «Туризм» / Н. Д. Бондар. – Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2016. – 50 с.
3. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах : монографія / Гуревич Р. С. – Вінниця: ТОВ «Планер», Вінниця, 2009. – 410 с.

4. Дмитренко П. В. Дистанційна освіта / П. В. Дмитренко, Ю. А. Пасічник. – К.: НПУ, 1999. – 25 с.
5. Крюкова О.П. Самостоятельное изучение иностранного языка в компьютерной среде (на примере английского языка) / О.П. Крюкова. – М. : Логос, 1998. – 128 с.
6. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Дистанційний курс / Кухаренко В. М. – Х. : ХДПУ, 1999. – 216 с.
7. Ничкало Н. Г. Професіональне образование в Україні / Ничкало Н. Г. – К., 2001. – 90 с.
8. Нікітіна Н.С. Використання самоконтролю як засобу мотивації студентів у вивченні іноземної мови у немовних ВНЗ / Н. С. Нікітіна // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка . – 2013. – № 1. – С. 127-134.
9. Олійник В. В. Дистанційна освіта за кордоном та в Україні: стислий аналітичний огляд / В. В. Олійник. – К. : ЦППО, 2001. – 48 с.
10. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255.
11. Полат Евгения Семеновна. Педагогические технологии дистанционного обучения / Е. С. Полат. – М. : Академія, 2006. – 241 с.
12. Сисоєва С. О. Освіта дорослих: технологічний аспект / С. О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика // Науково – методичний журнал. – 2004. – № 3. – С. 184–187.

Анотація. В статті обґрунтовано можливість застосування засобів сучасних дистанційних технологій навчання з метою професійно спрямованої іншомовної підготовки фахівців економічних спеціальностей. Доведено, що успішність та якість дистанційного навчання значною мірою залежать від ефективності організації занять, методичної якості матеріалів, а також впливають на формування позитивної мотивації студентів щодо вивчення

іноземної мови. Описано використання дистанційного курсу з дисципліни «Іноземна мова» та доведено доцільність та необхідність використання даного курсу в процесі навчання.

Ключові слова: процес навчання, дистанційне навчання, позитивна мотивація, іншомовна підготовка, інформатизація суспільства, студенти економічних спеціальностей, засоби сучасних інформаційних технологій, професійно спрямована іноземна мова.

Summary. The possibility of the usage of modern distance training technologies to foreign language for specific purposes of experts in economy is approved in the article. It is proved that the success and quality of distance learning largely depend on the efficiency of the classes' organization, a methodological quality of materials and influence on the formation of positive motivation of students to study a foreign language. It is described the usage of distance learning course on discipline "Foreign Language" and the expediency and necessity of the course during training.

Keywords: educative process, distance education, positive motivation, foreign education, society's information system development, students of economic specialties, means of modern information technologies, foreign language for specific purposes.